

הערכת תרומת השימוש במתודולוגיית סיעור מוחות בנושא האכלת אנשים עם מש"ה

מוגש על ידי מכלול
יחידת הערכה ומחקר
קרן שלם

مؤسسة "شاليم"
لتطوير خدمات للشخص ذو
التخلف العقلي في السلطات المحلية
The Shalem Fund
for Development of Services for People with
Intellectual Disabilities in the Local Councils
פיתוח שירותים לאדם עם מוגבלות שכלית
התפתחותית ברשויות המקומיות

חוקרת ראשית: ד"ר עדי לוי-זרד
עוזרת מחקר: גב' מיה סבג

יוני 2017

הקדמה:

מטלת ההאכלה הינה בין המשימות הקשות והמורכבות בתפקידן של המטפלים הישירים במסגרות לאנשים סיעודיים ואחת האינטראקציות החשובות בין הצוות המטפל למקבלי השירות במסגרות.

ב-14/07/16 נערך [מפגש סיעור מוחות](#) בנושא חווית ההאכלה של אנשים עם מוגבלות שכלית.

המפגש הינו חלק ממהלכי יישום [מחקר](#) שנעשה בנושא שמטרתו היתה לבחון כיצד ניתן להקל על המטפלים הישירים של אוכלוסיות חסרות ישע בכלל, ואנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית בפרט, בעת האכלה של אנשים עם מש"ה.

מתודולוגיית מפגש סיעור המוחות אשר התקיים בבית דורון שברמת גן נעשתה בפורמט שולחנות עגולים שעסקו במימדים שונים הקשורים להאכלה שעלו מהמחקר: רכות וחיוביות, קשר אישי, מעורבות, האוכל כאירוע חברתי ולימודי, הנאה ועוד.

סביב כל שולחן ישבו מדריכים ומטפלים בטיפול ישיר ממסגרות בקהילה, מנהלי מסגרות, מטפלים ממקצועות הבריאות וכולם עסקו ברעיונות ודוגמאות למימוש המימדים השונים בעשייה היומיומית.

התוצרים של המפגש יובילו להמלצות ליישום במסגרות בהם מואכלים אנשים עם מוגבלות שכלית מתוך רצון להקל על הצוותים המטפלים ועל האנשים המקבלים שירות. את המפגש הנחתה גב' מלכה אשר ממכון Aware אשר גם ביצעה את [המחקר](#).

מטרות הסקר:

מטרת סקר זה לבחון את תרומת המפגש ואת שביעות הרצון מהמתודולוגיה שנעשה בה שימוש בעת עריכתו כמו כן לבחון בה האפקטיביות שלה בטרם יעשה בה שימוש נוסף. סקר קצר בן 5 שאלות הועבר למשתתפי המפגש כחצי שנה לאחר המפגש. הסקר בחן את השפעת המפגש מבחינה תפיסתית ופרקטית. הסקר הועבר באופן מקוון ונשלח במיילים למשתתפים. מפאת אחוזי השבה נמוכים מאוד, השתמשנו בשיח טלפוני עם משתתפים שהסכימו לשתף פעולה ולהשיב על שאלות הסקר דרך הטלפון. כמות המשיבים על הסקר: 16 אנשים, מתוך כ-40 משתתפים במפגש.

שותפי בניית הסקר :

- **שושי אספולר**, יחידת הבריאות, האגף לטיפול באדם עם מש"ה, משרד הרווחה והשירותים החברתיים.
- **סיגל ישראלי**, יח' הבריאות, האגף לטיפול באדם עם מש"ה, משרד הרווחה והשירותים החברתיים.
- **נילי בן דור**, מפקחת ארצית לניהול ידע והדרכה, האגף לטיפול באדם עם מש"ה, משרד הרווחה והשירותים החברתיים.
- **שרון גנות**, מנהלת ידע ושותפויות, קרן שלם
- **מלכה אשר**, מכון Aware
- **צוות מכלול** – יח' הערכה ומחקר של קרן שלם

ממצאים:

תשובות המשתתפים שהשיבו על הסקר יוצגו כעת לפי סדר השאלות שהוצגו בפניהם. כל שאלה תוצג כפי שהוצגה למשתתפים, ולאחריה יוצגו תשובותיהם, לאחר שסווגו על ידינו לקטגוריות/תמות בולטות שעלו מתוך הדברים. בסיום הצגת התשובות והקטגוריות יוצג סיכום קצר של הממצאים באותה השאלה.

שאלה מס' 1:

לאחר כחצי שנה מהשתתפותך במפגש, אלו דברים אתה זוכר שעלו במפגש והיו משמעותיים עבורך? במה המפגש תרם לך או השפיע עליך?

קטגוריה בולטת	תשובות
יחס והתבוננות מנקודת המבט/רצון של החניך. תפיסת פעולת האכלה כנושא מורכב ומשמעותי ולא כ"מטלה".	ישיבה מול בני אדם ושיחה לפני האכלה... אני כמעט זוכרת 99 אחוז מהמפגש (:
	היחס לדיירים בזמן הארוחה, החשיבה על איך ניתן לשנות גישה, בעיקר בקרב הצוות המטפל, ולהפוך את האכלה ממטלה לחוויה.
	ההבנה שהאכלה מכילה בתוכה כל כך הרבה פרטים שלא ניתן להעלות למודעות בכלל בעצם הפעולה המכנית, מעצם ה"מטלה"
	אני כקלינאי תקשורת נתן לי מידע איך להעביר לצוות המדריכות בנושא האכלה ואכילה ומה ההבדל, ומה החשיבות ליצור קשר עם מטופל תוך כדי האכלה
	עניין דירוג העצמאות באכילה. תרם לי באישוש חשיבות הפרויקט של האכלה אצלינו בהוסטל
	כאשר השתתפתי במפגש, הייתי ממש בתחילת דרכי כקלינאית תקשורת. מה שהיה משמעותי עבורי בשל עובדה זו זאת נקודת המבט של האדם המואכל, כמה כבוד וחופש בחירה על המאכל לספק לו כדי לאפשר חווית אכילה טבעית ונעימה כמה שניתן.
	הבנת הרצון של החניך, לשים לב על הסביבה.
היבטים טכניים המשפיעים על חווית האכלה	שאפשר וכדאי להתאמץ על מנת לדלות כמה שיותר אינפורמציה מהדיירים.
	שצריך להאכיל בישיבה
שימוש בסרטון משמעותי במפגש	... הקפדנו על ישיבה בזווית 90 ולא מלמעלה. ברמת העין.
	מיקום הארוחה, עריכת השולחן, סוגי כלי האוכל
המפגש כהזדמנות לחשיבה משותפת של בעלי תפקידים שונים, של קיום סיעור מוחות, של הזדמנות לאינטראקציה חברתית והיכרות עם אנשים חדשים מהתחום.	הסרט שהוצג, השתמשתי בו מספר פעמים.
	הדבר המשמעותי ביותר במפגש היתה ההזדמנות לחשיבה ולשיחה משותפת עם מגוון בעלי תפקידים ומקבלי החלטות באגף. השיתוף, היכולת להשפיע ולהיות חלק מקביעת מדיניות. העלאת הנושא למודעות ובחינה מחודשת של הנעשה בתחום במסגרת בה אני עובדת.
	היכרות עם אנשים חדשים מאחר והחומר היה ידוע לנו ואנו עובדים כך ביום יום
	"סיעור מוחות" בקבוצות של מגוון מטפלים. איסוף רעיונות אח"כ

הדברים שהעלו משתתפי המפגש כמשמעותיים הינם לשים לב יותר לסביבת האכלה כגון האכלה בישיבה, שמירה על קשר עין וזווית האכלה, וכן מאפיינים פיזיים של האכלה כגון עריכת השולחן וסוג האוכל המוגש. כמו כן המשתתפים התייחסו לשינוי גישה בנוגע לאכלה בחוויה במקום מטלה,

לשנות את הגישה והיחס לדיירים ולהתאים את ההאכלה לכל דייר ולצרכיו. כמו כן, המפגש היווה עבור משתתפיו הזדמנות לדיון והעשרה עם מטפלים נוספים בתחום.

שאלה מס' 2:

האם חל שינוי כלשהו ביחס שלך כלפי נושא ההאכלה במסגרת?

קטגוריה בולטת	תשובות
שינוי כללי לטובה	כן. פשוט שמתי לב להרבה דברים שלא הבנתי חשיבותם כמו אוירה נעימה.
	בטח הרבה שינוי. בכל המסגרות שאני עובדת בהם מדריכה את המטפלות והמדריכות וגם שמה לב טוב לזה שינוי לטובה
	בהחלט, היה לי יותר כלים איך להאכיל את הבנות
	נושא זה תמיד היה קרוב לליבי
שימור וחיזוק הקיים	חיזק את מה שאני עושה במרכז היום של אקים חדרה
	במסגרת בה אני עובדת נושא הזה תמיד מקבל דגש ונבחן על כל תחומי ורבידיו. המסקנות והרעיונות שעלו במפגש מיושמים במרכז שלנו כחלק משגרת היום-יום כך שלא היה מקום לשינוי בעקבות המפגש.
	שילוב האלמנטים של ארוחה טיפולית במשימת האכלה, ובהמשך- הפיכתן לחוויית האכילה
שינוי תפיסתי ביחס להאכלה	חלה הבנה מעמיקה יותר לבי החשיבות שיש לתת לנושא זה, בעיקר בנוגע לשינוי התפיסתי.
	למרות שאני מאמינה ליצור קשר תוך כדי הארוחה, והארוחה היא דבר אינטימי
	המשכתי את הפרויקט. היום בארוחת הבוקר הדיירים נעזרים בצוות, פחות מואכלים ועודדנו עצמאות
מעבר לאכילה עצמאית	הרבה יותר אמפטית למטפלים ומבינה את ה"לחץ" בו הם מצויים כמו גם את האנשים המואכלים
ראיית צרכי הפרט בהאכלה	להסתכל יותר על צרכי החניך ולהתחשב בהם
ללא שינוי או ללא יכולת השוואה	לא היה לי יחס מסוים לפני המפגש ולכן אין לי דרך לבצע השוואה זו.
	לא זוהי פעילות יומית שלנו במרכז היום לקשישי עם מש"ה וסיעודיים חדרה
	לא

בנוגע לשינוי ביחס לנושא ההאכלה במסגרת בעקבות המפגש, מרבית המשתתפים התייחסו לשינוי לטובה בהאכלה או לשימור וחיזוק דרכי האכלה חיוביות הקיימות כבר במסגרות, שינוי תפיסתי ביחס להאכלה כגון תפיסתה כחוויה או כדבר אינטימי המאפשר יצירת קשר. כמו כן, צוינו מעבר לאכילה עצמאית וכן התייחסות רבה יותר לצרכי הפרט בהאכלה. יחד עם זאת לא כל המשתתפים הבחינו בשינוי או שלא היו ידעו לעשות השוואה לנושא לפני המפגש.

שאלה מס' 3:

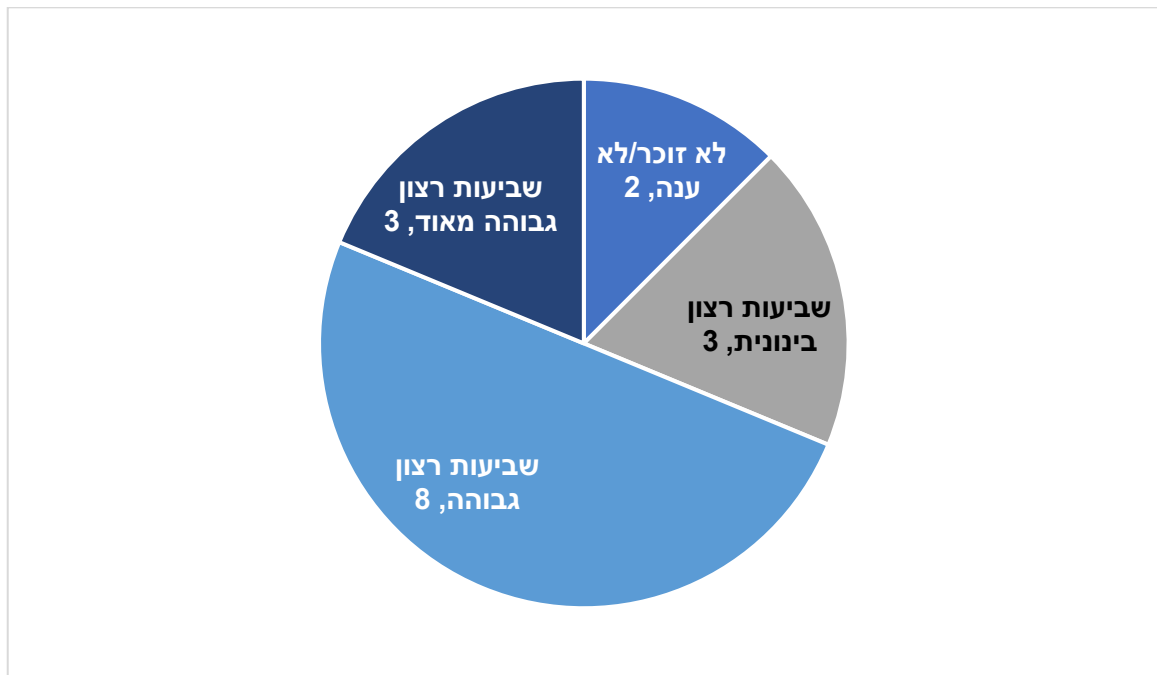
האם אתה (כפרט) או צוות המסגרת - ביצעתם שינויים כלשהם בנושא ההאכלה בעבודתכם היומיומית? אם כן – אלו שינויים בוצעו?

קטגוריות עיקריות	תשובות
שינוי באופן ההאכלה בין המדריך ומקבל השירות	כן, הישיבה של המדריך, יצרת קשר עין, הכנת המטופל לפני הארוחה לדוג' - למדתי שאני צריכה לשבת עם החניכה ולהציע לה מה יש לאכול וכו' ברור.. בשיטת ההאכלה.. שיחות לפני.. זמן.. הרחבנו את הזמן
	חלו שינויים רבים: אופן הישיבה בחדר- האוכל, כאשר יושבים, במידת האפשר, סביב שולחן, ולא כל אחד במקום אחר בחדר; נתלה לוח המציג תמונות של המנות המוגשות באותה ארוחה; מושם דגש על הסבר לדייר מה הוא הולך לאכול; מושם דגש על תשומת לב לרצונותיו של הדייר (הבעות פנים, ג'סטות וכו'); מושם דגש על החשיבות של לשבת בזמן האכלה ולשבת מול הדייר (במידה וניתן).
שינויים באביזרים	התאמות אביזרי עזר, המשך הדרכות כן - משתמשים בכפות מותאמות
שינויים בהדרכת הצוות	בעבודת הפיקוח שלי בפרוש יותר "מרגיעה" מאשר מעמידה על טעויות "טכניות"
	משתדלת להדריך בקבוצות קטנות, משתמשת בסרטי אנימציה כהדגמה לתהליך הבליעה
	דאגתי שתהיה אווירה נעימה. כשלפני זה חשבתי שיש צורך בשקט
	עדיין לא בוצעו הדרכות בנושא בעקבות המפגש הנ"ל למרות שאחת לשנה שנתיים אני מקפידה להעביר הדרכה בנושא זה לצוות המעונות עליהם אני מפקחת כיועצת תזונה
המסגרות כבר פעלו לפי ההמלצות שעלו	לא בוצע כי אנחנו במרכז היום של אקים חדרה פועלים כבר מזמן לפי מה שמומלץ
	בתקופה שהייתי בתפקיד לאחר המפגש בצעתי תצפיות על הצוות המאכיל ואני לא יכולה להגיד שהיה צורך בשינוי מסוים בעבודה היומיומית. ההתנהלות במרכז התאימה לי לאופן ההתנהלות הרצוי שהוצג במפגש.
	לא זהו הנוהל אצלנו
לא נעשו שינויים	לא נעשו שינויים
בתהליך	בתהליך

בהיבט הכנסת שינויים בנושא ההאכלה במסגרת, המשתתפים התייחסו לשינוי באווירה ובאופן ההאכלה, כגון הכנסת שיח עם מקבלי השירות לפני הארוחה כהכנה לארוחה, שינוי אופי הדרכות בנושא, שינויים באופן ההושבה בזמן ההאכלה והתאמת אביזרי העזר. יחד עם זאת חלק מהמשתתפים ציינו כי השינוי נמצא בתהליך או שלא היה צורך בהכנסת שינויים מפני שכבר פעלו על פי ההמלצות שעלו במפגש כבר לפניו.

שאלה מס' 4:

מה הייתה מידת שביעות רצון הכללית מהמפגש בנושא האכלה ?

בהיבט שביעות הרצון מהמפגש, משתתף אחד לא ענה, משתתפת אחת ציינה שאיננה זוכרת, 3 ציינו שביעות רצון בינונית, 8 ציינו שביעות רצון גבוהה ו-3 ציינו שביעות רצון גבוהה מאוד. משתתפים שדירגו כי שביעות רצונם נמוכה או בינונית מהמפגש נתבקשו להרחיב על הסיבות לכך:

קטגוריה בולטת	תשובות
חוסר התייחסות לרמת תפקוד	לא התייחסו לרוב רמות התפקוד השכלי
לא חידש	מפני שלנו לא חידש
	מאחר והחומר לא חידש לנו

הסיבות אשר פירטו משתתפי המפגש שסימנו שביעות רצון בינונית היו שהמפגש לא חידש עבורם או שלא לקח בחשבון את רמת המוגבלות השכלית.

שאלה מס' 5:

במהלך השנה הקרובה מתוכננים מפגשים דומים במחוזות השונים. האם יש לך הצעות לשיפור המפגש? נשמח אם תכתוב/י לנו אותם.

קטגוריה בולטת	תשובות
התייחסויות לתוכן הפגישות	כן . רציתי שתתייחסו לכל לרמות התפקוד בנושאים אפשר להוסיף אבל אין מה להגיד על העברת המפגש היה אחלה
	לא הייתי משנה דבר למעט הקרנת הסרט שחשוב מאד וממחיש מאד ונוגע
	חשוב שהמשוב יעשה בסמוך למפגש
העברת המשוב סמוך למפגש	אולי כדאי לשקול מעורבות גם של דיירים במפגשים מסוג זה
שיתוף מקבלי השירות במפגש	היה בסדר פרט לכך שצריך להזמין רק מי שנחוץ לו הקבוצה הייתה קבוצה גדולה , לפי דעתי כדאי להעביר את הנושאים החשובים בקבוצות קטנות יותר לבדוק נחיצות מול האנשים
חידוד מטרות מראש והזמנה של מי שהמפגש הכי רלוונטי עבורו	יש לחדד את מטרת המפגש ולפרט על מהלכו. לתחושת חלק מהמשתתפים במפגש שהיה ציפו למפגש שונה (הרצאה/סדנא ולא שיחה מסכמת תהליך והסקת מסקנות).
	לא

בהיבט הצעות לשיפור על מפגש ההאכלה במחוזות נוספים, המשתתפים העלו שיש חשיבות להתייחס לרמת התפקוד של מקבלי השירות, להעביר משוב דומה סמוך יותר למועד המפגש, לקיים את המפגש בקבוצות קטנות יותר וממוקדות למי שמטלת ההאכלה הכי רלוונטית עבורו, לשקול לבצע את המפגש עם מעורבות מקבלי השירות, וכן לחדד את מטרות המפגש ומהלכו מבעוד מועד על מנת שהמשתתפים ידעו למה לצפות.